

Roginer Oszkár

... Pécsi Tudományegyetem, BTK, Irodalomtudományi Doktori Iskola
... rogoxar@gmail.com

MONOGRÁFIA: FEKETÉN FEHÉRREL

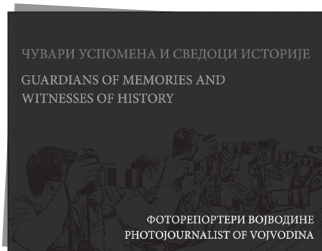
Monograph: White, on Black

Monografija: belom na crno

Dozet, Darko: *Čuvari uspomena i svedoci istorije*. Fotoreporteri Vojvodine. Foto asocijacija Vojvodine, Novi Sad, 2014

Az év első felében a Vajdasági Fényképészek Egyesülete egy érdekes, mutatós kiadványt tett a fotóriporterek és hivatásos fényképészet iránt érdeklődők asztalára *Čuvari uspomena i svedoci istorije* [*Emlékek őrzői és a történelem tanúi*] címmel. A kétnyelvű, angol és cirill betűs szerb kiadványt Darko Dozet – maga is fotóriporter – a Vajdasági Fényképészek Egyesülete alapító tagja és jelenlegi elnöke jegyzi. A kötet értelemszerűen a nyomtatott és az utóbbi időben egyre fontosabb szerepet betöltő, továbbá a mára már sokszor e megjelenési forma kizárólagossága mellett döntő online sajtótermékekben közölt anyagra támaszkodik. Ilyen értelemben megtalálhatók a színházi és sportfényképészet, a napi politikai eseményeket dokumentáló képek, különféle portrék, de már magának a műfajnak a határait átlépő, magasabb esztétikai normák alapján is kategorizálható városi vagy vidéki tájképek, ünnepi vagy köznapis események, különféle fesztiválok nyomai is.

A könyv címéből ítélve, a szerkesztés és a kötetben szereplő riporterek tekintetében, Darko Dozet Vajdaságot vette alapul. Olyan fényképészeket szerepeltetett, akik a mai Vajdaság területén születtek és dolgoztak az elmúlt több mint fél évszázad alatt, függetlenül attól, hogy hazai vagy külföldi sajtóházakat láttak-e el anyaggal a terepről. Az albumszerű kötet (30×23 cm) nagy felbontású, méretes és jó minőségű fekete-fehér fényképek elhelyezését tette lehetővé egy olyan anyagból merítve, amely zömében a negyvenes évek után, de főleg az utóbbi három-négy évtizedben keletkezett. Így találko-

hatunk a partizánok újvidéki bevonulásától és a szerémségi front sebesültjeitől, a különféle építkezéseken, katonai díszszemléken át egészen a tinédzser Szeles Mónikával, az éneklő Michael Jacksonnal, valamint a kilencvenes évek háborús depressziójáig vagy a kétezres évek fesztiválhangulatáig, szinte mindennel.

Az esszéisztikus, lírai hangütésű előszó után, amelyet Draško Redep írt, a kötet egy vajdasági fényképészet-történeti áttekintéssel indul. A regionális vonatkozási hálóba ágyazott rövid kronológia azokról a megállókról szól, amelyek Vajdaság-szerzte fontosak a magáncélokon túlmutató, társadalmi szerepet betöltő fényképészet terén. A fekete lapokra nyomtatott fehér betűk röviden sorra veszik a fényképészet külföldi előestéjétől, a litográfián, dagerrotípián át egészen az első vajdasági fényképészekig a lényegesebb állomásokat. A rövid áttekintés újvidéki, zombori, nagybecskereki és más vidéki fényképészek eredményeit veszi számba, esetenként kitér az adott életmű fontosabb motívumaira, visszatérő témáira is.

A könyv javát a szócikk terjedelmű szakmai életrajzok és az adott riporter munkássága szempontjából fontos fényképanyag teszi ki. A néhány mondatos rövid idősből annyit tudhatunk meg, hogy az adott fényképész hol született, hol élt, illetve milyen iskolát, egyetemet végzett. Esetenként a fontosabb díjak, tagságok is említésre kerülnek. Külön figyelmet fordít a külföldi tartózkodásokra, tudósítói tapasztalatokra és a szakmai életút szempontjából fontos sajtóházakra, kiadványokra. Mindezt nyolc-tíz mondatban. A kötet lényegi érdeme mindazonáltal továbbra is a kiváló minőségben közölt fényképanyag marad, amely egyrészt fényt vet arra, hogy az utóbbi évtizedekben belföldön és részben külföldön, milyen rögzítésre érdemes események zajlottak. Másrészt a képekből ítélve azt is megtudhatjuk, hogy merre jártak az adott fényképészek, az adott pillanatban mit tartottak fontosnak, és mire törekedtek. Betekintést nyerünk a történelmi folyamatok jugoszláviai, szerbiai és vajdasági lecsapódásaira. Társadalomtörténeti és politikai szempontból érdekes pillanattfelvételeket láthatunk a különféle háborúkról és bombázásokról, de egy sor békebeli építkezésről, felvonalásról is közöl fotót. Helyet kapott a Formula–1, a labdarúgás, a tenisz is. Egy sor, zömében külföldi, világméretű hírnévvel bíró zenészlől készült fényképet is láthatunk. A hazaiak mellett rengeteg külföldi, kortörténeti érdekesség is helyet kapott a könyvben. Dubrovniki, prágai, budapesti utcarészletekkel, szomáliai és egyiptomi emberekkel, kosovói menekültekkel, cigány muzsikussal, hidakkal, erkélyekkel és bombatólcsérekkel, papokkal, politikusokkal, tüntetőkkel és áldozatokkal találkozunk. A képek hol a negyvenes évek közepére, hol a hatvanas vagy a kilencvenes vagy a kétezres évekbe, hol a tegnapelőttbe repítenek.

Mindazonáltal rejtély marad az olvasó előtt a kötet koncepciója. A szerkesztő láthatóan nem a teljesség igényével állította össze a kötetben szereplő nevek jegyzékét. Erre utal egyrészt a már a bevezetőben említett néhány név, amelyek közül nem szerepel az összes a tartalomban, másrészt szembeütően sok

olyan, jelenleg is aktív fotós szerepel a kötetben, aki középkorú vagy még csak a húszas–harmincas éveiben, pályája elején jár. Eltekintve attól, hogy összesen hatvanegy fényképész szerepel a kiadványban, már a szerkesztés előtt el kellett volna dönteni, hogy egy történeti vázra építve, valóban reprezentatív módon szerepeljenek a vajdasági fotósok; vagy a jelenleg fotóriporterként működők munkáit kellett volna kötetbe gyűjteni, vagy módszeresen eltekinteni a szakmai elődöktől. Vagy-vagy. A kötetben, legalább egy bekezdés erejéig, hasznos lett volna vázolni a szerkesztési koncepciót, majd következetesen ez alapján begyűjteni és rendszerezni az anyagot. Jelen esetben így inkább egy ízléses, bőséges, ugyanakkor egy kissé hiányos válogatással van dolgunk.

A kiadvány külön problémájaként merül fel emellett a kétnyelvűség, amely önmagában egy szép gesztus, külföldi használhatóságához viszont jelen esetben nem feltétlenül járul hozzá. A szerb nyelvű, cirill betűs eredeti a maga nemében kielégíti a nyelvet ismerők igényét, így azok könnyedén tájékozódhatnak a könyvön belül; a nevek angol nyelvű átírata viszont már hagy némi kívánnivalót maga után a szerb és a magyar nevek tekintetében egyaránt. Bár a kötet nem számít tudományos publikációnak, néhány szerkesztési elvet érdemes lett volna figyelembe venni. A csupán az angol nyelvű ismertetőkre támaszkodóknak nehéz lesz utánajárni, ha az egyes fényképekről további információkra lenne kíváncsi, vagy esetleg más adatbázisokban szeretne rájuk keresni. A nevek cirill megfelelője után, ilyen értelemben nem azok latin betűs, ékezetek nélküli változata kellene, hogy következzen, mert a kettő nem ugyanaz. Милован Ђировски és Миљан Чубрановић vezetéknevéből így lett Cirovski és Cubranovic, Dávid Csillából (Давид Чила) és Németh Mátyásból (Немет Маћаш), David Cila és Nemet Macas – természetesen azok eredeti, magyar megfelelője nélkül – Brezsán Gyulából pedig Julije Brezan.

Műfaját tekintve tehát, egy inkább szemleszerű, elsősorban a fényképalbum formájába öntött tartalmas, de nem eléggé alapos monográfiával van dolgunk, még akkor is, ha szakmai szempontból meglehetősen eltávolodik azok teljességre törekvő műfaji megszorításaitól. A gazdag fotóanyaggal bíró kiadvány segítségével, bár végig kérdéses marad a célközönség, betekintést nyerhetünk az adott fényképezészek érdeklődési körébe, szakmai beállítottságába, társadalmi érzékenységébe. Emellett ez a munka rámutat arra, hogy elérkezett annak az ideje is, hogy egy alapos, áttekinthető adatbázissal és kritikai jegyzetapparátussal operáló, minden részletre kiterjedő, irányzatokra, községre, egyénekre lebontott vajdasági fotótörténeti kötet is elkészüljön.